

Nr 13

Utlåtande i anledning av väckta motioner om återfående av överskjutande insatskapital i ekonomisk förening.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 563 i första kammaren av herr *Isacson m. fl.* samt nr 685 i andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* I motionerna, vilka är likalydande, hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ånyo anhålla om utredning rörande sådan ändring av 18 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar att medlem i dylik förening, utan att behöva avgå ur denna, skall kunna helt eller delvis återfå den del av sitt insatskapital, som överskjuter det i stadgarna föreskrivna minimikapitalet.

Gällande bestämmelser

Regler om *ekonomiska föreningar* är upptagna i lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar, vilken ersatt en tidigare lag härom av den 22 juni 1911. Enligt 1 § i 1951 års lag må registrering såsom ekonomisk förening vinnas av förening med ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom sådan ekonomisk verksamhet, i vilken medlemmarna deltagar som avnämare eller leverantörer eller med egen arbetsinsats eller genom begagnande av föreningens tjänster eller på annat dylikt sätt. På sådan registrerad förening skall tillämpas vad i lagen stadgas. Medlemmar i ekonomisk förening kan vara såväl fysiska som juridiska personer. Innan ekonomisk förening blivit registrerad, kan den enligt 3 § i princip ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller inför domstol eller annan myndighet söka, kära eller svara. I 2 § föreskrives att för ekonomisk förenings förbindelser häftar allenast föreningens tillgångar, förfallna men ej guldna insatser och avgifter inräknade. Registrering av ekonomisk förening skall enligt 4 § ske hos länsstyrelsen i det län där föreningens styrelse enligt stadgarna har sitt säte. För registrering kräves bl. a. att stadgar i enlighet med lagen antagits. Enligt 6 § skall i stadgarna angivas bl. a. den insats med vilken varje medlem skall delta i föreningen, huru insatserna skall göras samt huruvida medlem må delta i föreningen med högre belopp än enkel insats. Vidare skall stadgarna, där regelbundna eller på särskilt beslut om uttaxering beroende avgifter till föreningen skall förekomma, angiva avgifternas belopp eller de högsta belopp vartill de må bestämmas. I 10 § föreskrives att över ekonomisk förenings medlemmar skall genom sty-

1 — Bihang till riksdagens protokoll 1966. 9 saml. 1 avd. Nr 13

relsens försorg hållas förteckning, vilken för varje medlem skall innehålla uppgift om, förutom namn och hemvist, det antal insatser med vilket han deltagit i föreningen. Medlemsförteckningen skall hållas tillgänglig för envar som vill taga kännedom om densamma. Medlems avgång ur förening kan ske bl. a. efter uppsägning. Rätten att uppsäga sig till utträde ur föreningen kan enligt 14 § i viss utsträckning begränsas på så sätt att uppsägning ej får ske inom viss begränsad tid från inträdet. Avgång ur föreningen skall enligt vad som föreskrives i 15 § med vissa undantag äga rum vid den utgång av räkenskapsår, vilken infaller näst efter en månad eller efter den i stadgarna längre tid, högst sex månader, sedan medlemmen uppsagt sig till utträde. I 16 § 1 mom. föreskrives att medlem, som avgått, äger att sex månader från avgången utfå inbetalda insatser, i den mån föreningens behållna tillgångar enligt den vid tiden för avgången uppgjorda balansräkningen därtill förslår utan anlitande av reservfond eller förnärmande av övriga medlemmars lika rätt. Det medges emellertid att i föreningens stadgar föreskriva inskränkning i avgående medlems rätt att återbekomma insats. Träder föreningen i likvidation inom sex månader från det medlem avgått eller varder inom samma tid beslut om föreningens försättning i konkurs meddelat, skall den avgångnes rätt att utfå insats bedömas efter de bekräftande skifte av föreningens tillgångar gällande grunderna. I paragrafens 2 mom. stadgas att, om föreningen försattes i konkurs på ansökan som gjorts inom ett år från det medlem avgick, den avgångne skall vara pliktig att, såvitt rörer föreningens borgenärs rätt, återbära vad han utfått av sina insatser. Rörande dispositionen av ekonomisk förening årsvinst m. m. föreskrives i 17 § att viss del av årsvinsten och av vissa på grund av rörelsens resultat medlemmar eller andra tillgodoförda gottgörelser skall avsättas till reservfond. I 18 § första stycket upptages vissa föreskrifter om utdelning till medlemmarna av årsvinst och av vissa gottgörelser. Vidare förekrives att i övrigt må utbetalning till medlemmarna av föreningens tillgångar ej verkställas annorledes än genom återbetalning av insatser enligt 16 § 1 mom. eller i samband med nedsättning av insatsernas belopp enligt 68 § sista stycket. Sistnämnda lagrum avhandlar det fall att beslut fattas om sådan ändring i stadgarna som innefattar nedsättning av insatsernas belopp eller lindring av den medlemmarna enligt stadgarna åliggande skyldigheten att till föreningen erlagga insatser.

Historik

Redan i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet fastslogs genom dess 12 §, att medlem i dylik förening i princip ägde rätt att, såvida icke föreningens stadgar föreskrev inskränkning däri, vid avgång återbekomma inbetald insats. Till tryggande av borgenärernas och övriga medlemmars rätt var, liksom enligt gällande rätt, insat-

sens återbetalning betingad av att föreningens tillgångar enligt föreningens räkenskapsavslutning försloge därtill utan anlitande av reservfond eller förnärmande av övriga medlemmars lika rätt. Vidare fanns i lagen upptagen en bestämmelse i 15 § om möjlighet för föreningen att företaga vinstutdelning. Något uttryckligt förbud mot återbetalning av insatser i annan ordning än efter avgång av medlem fanns icke i lagen. Ej heller förekom under förarbetena något uttalande, som är ägnat att belysa lagens ståndpunkt i detta hänseende.

1895 års lag ersattes sedermera av *lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar*. Däri upptogs rörande återbetalning av insatser och utdelning av vinstmedel i stort sett samma regler som i den äldre lagen. I anslutning till den bestämmelse i lagen, som stadgade rätt för medlem att efter uppsägning utträda ur förening, uttalade departementschefen bl. a.:

Från åtskilliga håll har gjorts framställning, att lagen måtte förtydligas därhän, att om en medlem gjort flera insatser, han — utan att behöva utgå ur föreningen — skall vara berättigad att under samma villkor, som gäller om avgång, återtaga en eller flera insatser. Ett sådant förtydligande torde dock vara överflödigt.

Departementschefen ansåg det ligga i sakens natur, att om medlems rätt att återtaga en insats i tillämpliga delar gällde detsamma som om helt utträde ur föreningen. Härvidlag åberopade departementschefen även ett av lagutskottet vid 1910 års riksdag gjort uttalande av enahanda innehåll (uttalande nr 50 s. 49).

Vid förarbetena till gällande *lag den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar* har stor uppmärksamhet ägnats frågorna om vinstutdelning och åtgärder syftande till företagets konsolidering. I det betänkande som låg till grund för den nya lagstiftningen (SOU 1949: 17) anförde utredningsmannen vad angår den allmänna motiveringen till det avsnitt av den nya lagstiftningen, som har rubriken reservfond och vinstutdelning m. m., bl. a. följande:

Även om man numera kan räkna med att föreningarna själva i stor utsträckning sörja för en önskvärd konsolidering, lära lagregler i ämnet icke böra saknas.

Utredningen har i första hand diskuterat huruvida det för aktiebolagen gällande systemet för fondavsättningar kan komma till användning även för föreningarna. — — —

Vid en jämförelse mellan kapitalförhållandena i aktiebolag och föreningar falla genast i ögonen vissa betydelsefulla skiljaktigheter. I ett bolag är aktiekapitalet i princip fixerat, låt vara att bolaget under vissa förutsättningar kan åvägabrunga ökning och nedsättning av kapitalet. Insatskapitalet i en ekonomisk förening är däremot ej ett enligt lagen i företaget bundet kapital på samma sätt som aktiekapitalet. Det är ej ens obligatoriskt enligt förslaget. Medlemmar äga vid avgång som regel utfå sina insatser och nya medlemmar kunna inträda. Det enda verkligt bundna kapitalet utgöres därför i föreningarna av reservfonden. En stor reservfond torde mestadels

i högre grad trygga en förenings stabilitet och utvecklingsmöjligheter än ett stort insatskapital. Den svaghet, som kan sägas ligga däri att insatskapitalet ej är bundet, får dock ej överdrivas. Föreningarnas stadgar innehålla nämligen ofta bestämmelser, som i viss utsträckning begränsa medlems rätt att utfå insatser vid utträde. Detta har skett i syfte att förebygga ett snabbt utflöde av insatskapital samt även för att i viss mån binda medlemmarna vid föreningen. Dessutom finnes i en ekonomisk förening en utpräglad samhörighet mellan företaget och medlemmarna-kunderna, varigenom en förening ofta arbetar under tryggare betingelser än ett bolag. Detta medför jämväl att föreningar icke i lika hög grad som bolag äro beroende av ett bundet eget kapital.

Icke desto mindre är det en angelägenhet av stor vikt, att ökad säkerhet vinnes för att föreningarna ha tillgång till ett tillräckligt eget kapital av nöjaktig beständighet, vilket sätter dem i stånd att på ett betryggande sätt fullgöra sina förpliktelser och uppgifter. Inom viktiga grenar av näringsverksamheten spela de ekonomiska föreningarna en framträdande roll, varför näringslivet i hög grad är beroende av deras bestånd och förmåga till utveckling. I sin egenskap av personsammanslutningar äro föreningarna emellertid — till skillnad från aktiebolagen — utsatta för de risker för sitt bestånd, som följa av att avgång och nytillträde av medlemmar förr eller senare måste äga rum. Där föreningarnas eget kapital huvudsakligen utgöres av insatskapital samt insatserna enligt den legala regeln återbetalas till avgående medlemmar, äro föreningarna i väsentlig grad beroende av att nytillträdande medlemmar inbetala motsvarande belopp. Någon garanti för att så kommer att ske har man icke. Många föreningar ha visserligen sökt säkerställa sig genom stadgebestämmelser om att insatserna ej återbetalas vid avgång, varvid avgående medlemmar bli hänvisade till att försälja sina insatser till nytillträdande. Men under alla förhållanden kan överföringen av ett stort insatskapital till en ny generation bli betungande och medföra påfrestningar för föreningen. Hänsyn därtill kan även tänkas avhålla föreningarnas ledning från att anskaffa tillräckligt eget kapital och från att göra sådana nya kapitalinvesteringar, som eljest skulle vara motiverade för verksamhetens fortsatta utveckling. Mot denna bakgrund bör uppmärksamheten fästas på att många föreningar, särskilt inom jordbruket, anskaffat eget kapital huvudsakligen genom insatser och endast i relativt blygsam omfattning genom fondering. Utredningen finner det synnerligen önskvärt att dylika föreningar i ökad omfattning skaffa sig ett eget kapital, som icke kan bli beroende av att medlemmar utträda ur föreningen. Detta bör ske genom en fortlöpande fondbildning, som kan sägas innebära, att varje generation av föreningsmedlemmar till företagets konsolidering och utveckling lämnar ett bidrag, som icke behöver ersättas av nästa generation. Dessa fondavsättningar böra därför också göras från överskotten av företagets egen verksamhet.

En dylik fondbildning bör bli till stor fördel för föreningarna och deras medlemmar även i andra hänseenden än de ovan berörda. Begränsningar, som föreningarna nu ofta funnit sig böra uppställa med avseende på medlemmars rätt att vid utträde få insatserna återbetalda, kunna lättas eller slopas. Genom ökad tillgång på räntefritt kapital stärkes föreningarnas förmåga att verksamt betjäna sina medlemmar. Medlemsanslutningen underlättas, då kapitalinsatsen ej behöver bli så stor. Föreningarna behöva icke i samma utsträckning som nu är fallet anpassa sig till ökat kapitalbehov ge-

nom höjning av insatserna och vara beroende av de vanskligheter, som äro förenade härmed. Den fortlöpande fonderingen ger i stället förutsättningar för en kontinuerlig utveckling.

I specialmotiveringen till 18 § uttalar utredningsmannen efter att ha skisserat riktlinjerna för reglerna om vinstutdelning:

I enlighet med det anförda har i förevarande § första stycket upptagits bestämmelse därom att utdelning ej må ske av annat än den vinst som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret samt att utdelning av vinst eller utbetalning av gottgörelse varom nyss sagts ej må ägarum i vidare mån än att föreskriven avsättning till reservfonden kan verkställas. Vidare föreslås stadgande av innebörd att utbetalning till medlemmarna av föreningens tillgångar i övrigt ej må ske annorledes än i samband med återbetalning av insatser vid medlems avgång eller nedsättning av insatsernas belopp.

Vid lagstiftningsärendets fortsatta behandling hos Kungl. Maj:t och riksdagen förekom icke något, som är ägnat att ytterligare belysa förevarande spörsmål.

Tolkningen av 18 § första stycket har emellertid sedermera varit föremål för prövning av *regeringsrätten* som i ett avgörande den 12 december 1957 ansett bestämmelsen lägga hinder i vägen för registrering av en stadgeändring, innebärande möjlighet för förening att i visst fall, utan samband med avgång, besluta utbetalning till medlem av överskottsinsats. Något vägledande avgörande av domstolarna har icke därefter förekommit.

Frågans behandling vid 1958 års riksdag

Vid 1958 års A-riksdag väcktes motioner (I: 64 och II: 96) i samma ämne som det nu ifrågakvarande. Motionerna, som behandlades av första lagutskottet, blev föremål för remissförfarande. Flertalet av remissinstanserna fann den av motionärerna begärda utredningen påkallad. Beträffande det närmare innehållet i remissyttrandena får utskottet hänvisa till sitt utlåtande nr 15 år 1958.

Utskottet hemställde i utlåtandet, vilket godkändes av riksdagen, att riksdagen i anledning av motionerna måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande sådan ändring av 18 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar att medlem i dylik förening, utan att behöva avgå ur denna, skall kunna helt eller delvis återfå den del av sitt insatskapital, som överskjuter det i stadgarna föreskrivna minimikapitalet.

Utskottet anförde vidare bl. a. följande.

I förevarande motioner begäres utredning om sådan ändring av stadgandet i 18 § att medlem skall kunna, utan att säga upp sitt medlemskap, helt eller delvis återfå den del av sitt insatskapital, som överskjuter det i stadgarna föreskrivna minimikapitalet. Till stöd för sin hemställan framhåller motionärerna att de nuvarande bestämmelserna medför svårigheter inom flera olika grupper av de ekonomiska föreningarna. Till en början pekas

på förhållandena inom konsumentkooperationen, och det upplyses att medlemmarna i dessa föreningar ofta i sparsyfte önskar deltaga med större insatsbelopp än minimiinsatsen. Motionärerna menar att ett sådant system med överteckning är av stor betydelse för kapitalbildningen inom denna grupp av föreningar, och det synes vara motionärernas uppfattning att nuvarande regler kommer att verka hämmande på medlemmarnas villighet att använda sig av denna väg för sparande. Vad angår jordbrukskooperationen gör motionärerna gällande att nuvarande regler medför betydande nackdelar bl. a. på grund av dennas uppbyggnad som en flerledsorganisation med lokalföreningar, länsföreningar och riksorganisation. Eftersom lokalföreningarna, vilka är länsföreningens medlemmar, i allmänhet erlägger huvuddelen av sina insatsmedel såsom insats i länsföreningen, kan lokalföreningarna, så länge de kvarstår som medlemmar i länsföreningen, för utbetalning av insatser till avgående medlemmar icke återfå några insatsmedel från länsföreningen, utan de nödgas för detta ändamål åstadkomma en särskild kapitalbildning, något som inverkar icke endast på prissättningen å föreningens varor och tjänster utan även blir betungande till följd av att denna kapitalbildning, i den mån den sker genom öppna fondavsättningar, drabbas av skatt. En annan olägenhet som enligt motionärerna uppkommer äger samband med de fall där medlemmarnas insatsskyldighet enligt stadgarna är anknuten till förhållanden som kan växla, såsom t. ex. storleken av den areal medlemmen brukar. I den mån sådan förändring inträder i detta yttre förhållande, som föranleder en minskad insatsskyldighet, kan medlemmen så länge han kvarstår i föreningen icke återbekomma den del av det insatta kapitalet som överstiger hans insatsskyldighet.

Att olägenheter av det slag i motionerna påpekas kan bli en följd av berörda stadgande i 18 § har bekräftats av flera av de i ärendet hörda remissinstanserna. Även utskottet är av den uppfattningen att, med den tolkning stadgandet fått, verkningarna av detsamma kan komma att bli ogynnsamma i de av motionärerna påtalade hänseendena. Särskilt beaktansvärda synes vara de olägenheter som enligt vad i motionerna anföres kan uppkomma såväl i sådana fall, där insatsskyldighetens omfång är satt i relation till yttre omständigheter som tid efter annan kan undergå förändring, som ock med avseende å det inbördes förhållandet mellan föreningarna inom en flerledsorganisation av det slag i motionerna antydes. Även i den mån systemet med överteckning i sparsyfte är av väsentlig betydelse för kapitalbildningen inom vissa slag av föreningar kan det också vara ett önskemål, att lagen icke onödigtvis lägger hinder i vägen för en utveckling med denna inriktning. De berörda förhållandena kan över huvud taget icke gärna anses ägnade att på lång sikt främja föreningsväsendets medlemsanskaffning och kapitalbildning.

Av skäl som nu anförts och med hänsyn till att flertalet remissinstanser tillstyrkt motionärernas begäran om utredning vill utskottet förorda att en sådan kommer till stånd med uppgift att undersöka om sådan ändring i lagstiftningen kan vidtagas, att partiellt utträde med avseende på överskottsinsatser blir möjligt. Härvid måste självfallet i första hand beaktas att utträde icke medges i vidare mån än som kan anses lämpligt med hänsyn till det viktiga intresset att trygga föreningarnas konsolidering och föreningsborgenärernas rätt.

I skrivelse till Konungen den 28 mars 1958, nr 173, anhöll riksdagen om den ifrågavarande utredningen.

Frågans senare behandling m. m.

Med anledning av en interpellation vid 1960 års riksdags vårsession i frågan om när förslag till den berörda lagändringen komme att föreläggas riksdagen anförde *chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling*, (första kammarens protokoll nr 10 s. 10 f.) bl. a. följande.

Även jag är av den uppfattningen, att det bör finnas en möjlighet att till medlem i ekonomisk förening utbetala överskottsinsats utan samband med avgång ur föreningen. En sådan utbetalning innebär i själva verket ett partiellt utträde ur föreningen, vilket synes böra tillåtas likaväl som att medlemmen helt avgår och återfår allt sitt insatta kapital.

Åtgärder för att förbereda en lagändring har också vidtagits i justitiedepartementet. Vid den utredning av frågan som därvid har gjorts har det emellertid visat sig, att sådan utbetalning av överskottsinsats som här avses var tillåten enligt den före tillkomsten av 1951 års lag gällande lagstiftningen — det föreligger klara motivuttalanden som stöder denna uppfattning. Och det finns inte några säkra belägg på att rättsläget skulle ha ändrats genom 1951 års lag. Det åberopade domstolsavgörandet har emellertid skapat ovisshet om hur lagen skall förstås på denna punkt. Självfallet skulle det därför kunna vara anledning att nu vidtaga en lagändring, som snabbt undanröjer varje tvekan om innebörden av lagen. Det är emellertid inte så alldeles enkelt att infoga bestämmelser i ämnet i det redan förut komplicerade regelsystemet, och jag anser därför i den situation som föreligger lämpligast att dröja något med initiativ till lagändring i avvaktan på att frågan ytterligare prövas i rättstillämpningen.

Enligt Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen den 14 januari 1966, nr 3, är ärendet efter förberedande utredning beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Förevarande spørsmål har på senare tid diskuterats i litteraturen. Här må hänvisas till inlägg i Svensk Juristtidning år 1960 av numera rättschefen *Holger Romander* (s. 546 f. och 700) och advokaten *Rolf Moberg* (s. 698 f.) ävensom till *Hagbergh-Nisell: Lagen om ekonomiska föreningar* (tredje uppl. 1963) s. 254 f. f. och *Rodhe: Föreningslagen* (fjärde uppl. 1963) s. 36.

Årets motioner

Till stöd för sin hemställan anför motionärerna att frågan icke prövats i rättstillämpningen efter 1960 års interpellationssvar samt uttalar bl. a. följande.

Den av regeringsrätten fastslagna tolkningen av 18 § FL medför betydande praktiska nackdelar, som får anses utgöra ett avsteg från den kooperativa huvudprincipen att medlems rättigheter och skyldigheter skall bestämmas av hans deltagande i den kooperativa föreningens verksamhet. Om man till åttlydnad av denna princip t. ex. låter insatsskyldigheten bestämmas av medlemmens omsättning med föreningen, medför prejudikatet att insatsskyldigheten följer stigande omsättning men däremot icke kan lämpas efter en varaktigt sjunkande omsättning. Exempel på hindersam följd av regeringsrättsutslaget kan också hämtas från producentkooperativa för-

eningar med treledsorganisation. Vid denna organisationsform är lantbrukaren ansluten till en primärförening, som i sin tur är ansluten till en sekundärförening. Sistnämnda förening är medlem i en riksorganisation. Primärföreningens insatsskyldighet i sekundärföreningen motsvarar summan av lantbrukarnas insatsskyldighet i primärföreningen. Då lantbrukare avgår ur den sistnämnda föreningen är denna stadgeenligt skyldig återbetala lantbrukarens insatser. Regeringsrättsutslaget hindrar däremot sekundärföreningen att återbetala motsvarande insatsdel till primärföreningen eftersom denna icke avgår ur sekundärföreningen. Det har vidare inträffat fall där föreningar vid modernisering av sina stadgar ändrat insatsgrunden med åtföljande sänkning av insatsskyldigheten för somliga medlemmar; härvid har betydande belopp överskottsinsats uppstått, som icke kunnat återbetalas till medlemmarna till följd av regeringsrättens tolkning av 18 § FL. Svårighet uppkommer även för sådan producentkooperativ förening, som betjänar olika slag av jordbruksverksamhet. Om en medlem i en sådan förening nedlägger någon av de verksamheter, som föreningen betjänar, måste det mot den nedlagda verksamheten svarande insatskapitalet kvarstå i föreningen till dess medlemmen helt upphör med jordbruk. Det torde vara uppenbart att en lagbestämmelse av denna innebörd icke är lämplig i dagens läge med det kapitalbehov jordbruket har: den hindrar jordbrukets föreningar att återbetala kapital som medlemmarna har behov av. Den är också ett hinder mot de specialiseringssträvanden som blir allt starkare inom jordbruket för att uppnå större effektivitet.

Vad här sagts är emellertid inte enbart ett producentkooperativt jordbrukarintresse. Även för konsumentkooperationen och bostadskooperationen föreligger samma intresse av att 18 § i nämnda lag får en ändamålsenlig utformning.

Utskottet

Enligt 16 § 1 mom. i 1951 års lag om ekonomiska föreningar äger medlem, som avgått ur förening, i viss ordning och under förutsättningar, vilka i stadgandet närmare angives, utfå inbetalda insatser. Denna rätt kan emellertid lida inskränkning genom bestämmelser i föreningsstadgarna. I 18 § upptages vissa bestämmelser om utdelning till medlemmarna av föreningens vinst och av viss gottgörelse i form av efterlikvider, återbärningar eller dylikt. I övrigt må enligt föreskrift i samma paragraf utbetalning till medlemmarna av föreningens tillgångar icke verkställas annorledes än genom återbetalning av insatser enligt 16 § 1 mom. eller i samband med generell nedläggning av insatsernas belopp. Omfattningen av den insats med vilken medlem deltagit i ekonomisk förening skall enligt 6 § vara angiven i stadgarna. Likaså skall där angivas, huruvida medlem må deltaga i föreningen med högre belopp än enkel insats.

Enligt den före tillkomsten av 1951 års lag gällande lagstiftningen synes medlem utan att behöva avgå ur föreningen kunnat helt eller delvis återfå den del av sitt insatskapital som överskjuter det i föreningens stadgar föreskrivna minimikapitalet. Stadgandet i 18 § 1951 års lag har emellertid ansetts utgöra hinder för att annorledes än i samband med avgång utbetala

sådan överskottsinsats. Denna uppfattning av stadgandets innebörd har kommit till uttryck i ett av regeringsrätten år 1957 meddelat utslag, varigenom registrering vägrats för en av förening vidtagen stadgeändring, innebärande möjlighet för föreningen att i visst fall, utan samband med avgång, besluta utbetalning till medlem av överskottsinsats. Något vägledande domstolsavgörande i frågan har därefter ej förekommit.

Såsom framgår av vad ovan upptagits har, med anledning av motioner i ämnet, 1958 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 mars 1958 anhållit om utredning för att undersöka om sådan ändring i lagstiftningen kunde vidtagas, att partiellt utträde med avseende på överskottsinsatser blev möjligt. Chefen för justitiedepartementet har i interpellationssvar vid 1960 års riksdag uttalat, att ovisshet rådde om innebörden av lagen i berört avseende, men att det likväl av lagstiftningstekniska skäl var lämpligast att dröja något med initiativ till lagändring i avvaktan på att frågan ytterligare prövades i rättstillämpningen. Riksdagens framställning är efter förberedande utredning alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I förevarande motioner begäres på nytt utredning om lagändring för att möjliggöra utbetalning av överskottsinsats vid partiellt utträde. Till stöd härför anföres att frågan icke ånyo prövats i högsta instans samt att den av regeringsrätten fastslagna tolkningen medför svårigheter för flera grupper av de ekonomiska föreningarna.

Såsom framgår av det anförda har den av departementschefen berörda oklarheten om innebörden av ifrågavarande stadgande i 18 § icke undanröjts. Förhållandet är enligt utskottet ägnat att medföra svårigheter för åtskilliga ekonomiska föreningar. Det är därför angeläget att den utredning, varom riksdagen tidigare anhållit, nu kommer till stånd.

Under hänvisning till vad ovan uttalats får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 563 och II: 685, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i det föregående anförte.

Stockholm den 1 mars 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Ernulf, Arvidson*, Hjorth, Lundin, Schött och Johan Olsson*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar Ekström i Björkvik*, Svensson i Vä, fru Löfqvist, herr Gustafsson i Borås, fröken Andersson i Strängnäs och herr Fridolfsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.